

שאלה: בליל הסדר, בהגדה של פסח אומרים "ארמי אובד אבי" (דברים כו, ה). מפורסם באומה שמדובר אודות לבן הארמי שרדף אחרי יעקב. הזהיר אותו הקב"ה בחלום: "וַיֹּאמֶר לוֹ הַשְׁמֵר לְךָ פֶּן תִּדְבַּר עִם יַעֲקֹב מִטּוֹב עַד רָע" (בראשית לא, כד). כמו שהודה לבן עצמו אחר כך (פסוק כט) "יֵשׁ לְאֵל יְדֵי לַעֲשׂוֹת עִמָּכֶם רָע וְאֱלוֹהֵי אֲבִיכֶם אָמַשׁ אָמַר אֵלַי לֵאמֹר הַשְׁמֵר לְךָ מִדְּבַר עִם יַעֲקֹב מִטּוֹב עַד רָע".

אבל רבי אברהם אבן עזרא (על דברים כו, ה) שואל נגד פירוש זה. אם מדובר בלבן, היה צריך לומר "האביד אבי" לשון הפעיל, או לשון "מאבד", ולא "אובד" לשון קל. כי לבן עשה זאת ליעקב, ולא שהוא עצמו היה מיועד לאיבוד? אלא הנושא של המאמר הוא יעקב, הוא היה "ארמי אובד", כלומר עני בלי רכוש. בכל זאת קשה, מדוע קוראים ליעקב אבינו "ארמי".

תשובה: אבל מורי הרב שמואל דביר פירש מלת "אובד אבי" בדומה קצת לדברי ר"א אבן עזרא אבל במשמעות שהיא עצומה יותר ולאומית יותר. לבן טען נגד יעקב: "מה לך לצאת ממקומנו, ולחזור למקום אבותיך? והרי כל צאצאיך נולדו אצלנו! והרי כל מה שהצלחת בחיים הוא רק אצלנו. הקמֶת משפחה של אחד עשרה ילדים. יש לך רכוש רב. מה לך לברוח מכאן למדינת פלשתינה? מה יש לך לחפש שם? תשאר אצלנו ונכסיך ישגשו יותר ויותר. עוד תהיה מבוסס בחיים בצורה נוחה ואמידה, ואל תתנתק מתרבותנו!"

ענה לו יעקב כי מקומו עם העברים, במקום אבותיו. יעקב חש שאם יישאר בארצות ניכר, קלושים הם הסיכויים שכל בניו ימשיכו בדרך הקודש. שמא יושפעו מהסביבה הנוכרית! ולכן שניהם, יעקב ולבן, כרתו ברית ע"י הקמת אבנים, והכריזו (ספר בראשית פרק לא):

(נב) עַד הַגֵּל הַזֶּה וְעַד הַמִּצְבָּה אִם אֲנִי לֹא אֶעֱבֹר אֵלֶיךָ אֶת הַגֵּל הַזֶּה וְאִם אָתָּה לֹא תֵעָבֵר אֵלַי אֶת הַגֵּל הַזֶּה וְאֶת הַמִּצְבָּה הַזֹּאת לְרַעָה:
(נג) אֱלֹהֵי אַבְרָהָם וְאֱלֹהֵי נְחֹר יִשְׁפְטוּ בֵּינֵנוּ אֱלֹהֵי אֲבִיהֶם וַיִּשְׁבַּע יַעֲקֹב בְּפָחַד אֲבִיו יִצְחָק:

נעשה הפרדה בינינו. אתה תשאר במקומך, ואני אשאר במקומי, ולא נטשטש את זהותנו הלאומית.

וזאת עשו באופן רשמי, על הקפדה על יחודינו בעיני לשוננו (פסוק מז):
(מז) וַיִּקְרָא לוֹ לְבֶן יֶגֶר שְׁהִדְוִתָּא [=ארמית]- וַיַּעֲקֹב קָרָא לוֹ גִלְעָד [לשון הקודש]:

לבן נשאר עם שפת לעז. אבל יעקב הקפיד לדבר לשון הקודש דוקא, כדי שישמור שלא נתבולל עם הגוים. וכך מפורש במדרש ויקרא רבה (פרשה לב) שנגאלנו ממצרים בזכות שלא שינינו את לשוננו.

אם יעקב היה נשאר בחוץ לארץ, זו רק שאלה של זמן עד שגם הוא יהיה ארמי. השקפותיו, ארחות חיו, מנהגיו. אין מנוס מכך אלא תהיה השפעה עליו ועל בני ביתו, וגם הם יהיו כבר נקראים "ארמים" במקצת. ולכן מכנה המקרא ליעקב "ארמי אובד אבי"; אם לא שהקב"ה התערב וקבע לימוד לדורות: אֲנִי לֹא אֶעְבֵּר אֵלֶיךָ אֶת הַגֵּל הַזֶּה וְאִם אֶתְּהַלַּךְ לֹא תֵעָבֵר אֵלַי אֶת הַגֵּל הַזֶּה וְאֶת הַמַּצְבָּה הַזֹּאת.